

EUROPEISKA UNIONENS DOMSTOLS BEHÖRIGHET

I detta faktablad beskrivs vilken behörighet som tillkommer Europeiska unionens domstol. Denna domstol består av två instanser – [domstolen](#) och [tribunalen](#) – som erbjuder olika möjligheter till överklagande i enlighet med artikel 19 i fördraget om Europeiska unionen (EU-fördraget), artiklarna 251–281 i fördraget om Europeiska unionens funktionssätt (EUF-fördraget), artikel 136 i Euratomfördraget och protokoll nr 3 om stadgan för Europeiska unionens domstol, vilket fogats till fördragen.

DOMSTOLEN

A. Direkt talan mot medlemsstaterna eller en institution, ett organ eller en byrå inom Europeiska unionen

Domstolen fattar beslut om talan som väcks mot medlemsstater eller institutioner som inte fullgjort sina skyldigheter enligt unionsrätten.

1. Förfarande mot en medlemsstat som underlåtit att uppfylla en skyldighet

Talan väcks

- antingen av kommissionen efter ett inledande förfarande (artikel 258 i EUF-fördraget): möjlighet för medlemsstaten i fråga att inkomma med synpunkter, samt motiverat yttrande (se faktablad [1.3.8](#)),
- eller av en medlemsstat mot en annan medlemsstat efter det att den lagt fram saken för kommissionen (artikel 259 i EUF-fördraget).

Domstolens roll:

- Bekräfta att medlemsstaten har underlåtit att uppfylla sina skyldigheter. Medlemsstaten måste i detta fall omedelbart upphöra med överträdelsen.
- Om domstolen, efter det att ytterligare en talan väckts av kommissionen, anser att den berörda medlemsstaten inte har efterlevt domstolens dom får den utdöma en ekonomisk sanktion i form av ett standardbelopp och/eller vite. Beloppet fastställs av domstolen på förslag av kommissionen (artikel 260 i EUF-fördraget).

2. Ogiltighetstalan eller passivitetstalan mot EU-institutionerna

Ärende: Fall då sökanden begär upphävande av en åtgärd som antas strida mot unionsrätten (ogiltighetstalan: artikel 263 i EUF-fördraget) eller, vid överträdelser av unionsrätten, då någon av unionens institutioner eller byråer eller något av dess organ har underlåtit att vidta åtgärder (artikel 265 i EUF-fördraget).

Anhängiggörande av ärende: Talan kan väckas av medlemsstaterna, institutionerna själva eller av varje fysisk eller juridisk person om talan rör en åtgärd (särskilt en förordning, ett direktiv eller ett beslut) som antagits av någon av unionens institutioner eller byråer eller något av dess organ och som avser personen i fråga.

Domstolens roll: Domstolen förklarar rättsakten ogiltig eller att det är fråga om en underlåtenhet att agera. I sådana fall måste den felande institutionen vidta de åtgärder som är nödvändiga för att följa domstolens dom (artikel 266 i EUF-fördraget).

3. Andra fall av direkt talan

Eftersom tribunalen ska vara behörig att i första instans pröva alla de ärenden som avses i artiklarna 263, 265, 268, 270 och 272 i EUF-fördraget, får endast ärenden avseende kommissionsbeslut som föreskriver påföljder för företag (artikel 261) läggas fram inför domstolen liksom även de ärenden som särskilt anges i [domstolens stadga](#) (ändrad genom Europaparlamentets och rådets förordning (EU, Euratom) nr 741/2012 av den 11 augusti 2012, genom Europaparlamentets och rådets förordning (EU, Euratom) 2015/2422 av den 16 december 2015 och genom Europaparlamentets och rådets förordning (EU, Euratom) 2016/1192 av den 6 juli 2016). I artikel 51 i stadgan för Europeiska unionens domstol föreskrivs att domstolen, med avvikelse från regeln i artikel 256.1 i fördraget om Europeiska unionens funktionssätt, ska ha exklusiv behörighet i talan enligt artiklarna 263 och 265 i fördraget om Europeiska unionens funktionssätt vilken väcks av en medlemsstat

- mot en rättsakt antagen av Europaparlamentet eller rådet eller av dessa två institutioner gemensamt eller mot dessa institutioners underlåtenhet att vidta åtgärder, med undantag av
 - beslut som rådet har fattat med stöd av artikel 108.2 tredje stycket i fördraget om Europeiska unionens funktionssätt,
 - akter som rådet har antagit enligt en rådsförordning som rör handelspolitiska skyddsåtgärder i den mening som avses i artikel 207 i fördraget om Europeiska unionens funktionssätt,
 - rättsakter antagna av rådet genom vilka detta utövar genomförandebefogenheter i enlighet med artikel 291.2 i fördraget om Europeiska unionens funktionssätt,
- mot en rättsakt antagen av kommissionen eller mot dess underlåtenhet att fatta beslut enligt artikel 331.1 i fördraget om Europeiska unionens funktionssätt.

Talan enligt samma artiklar ska också omfattas av domstolens exklusiva behörighet, om talan väcks av en unionsinstitution mot en rättsakt antagen av Europaparlamentet, av rådet, av dessa två institutioner gemensamt eller av kommissionen eller mot dessa institutioners underlåtenhet att vidta åtgärder samt av en unionsinstitution mot en rättsakt antagen av Europeiska centralbanken eller mot dess underlåtenhet att vidta åtgärder.

B. Indirekt talan: fråga om giltighet som uppkommer vid en domstol i en medlemsstat (artikel 267 i EUF-fördraget – förhandsavgöranden)

De nationella domstolarna är normalt ansvariga för att tillämpa unionsrätten när ett mål kräver detta. När en fråga om tolkningen av lagstiftningen uppkommer vid en medlemsstats domstol, kan den domstolen dock begära att EU-domstolen meddelar ett förhandsavgörande. Om den nationella domstolen är en domstol i sista instans måste frågan föras vidare till EU-domstolen. Den nationella domstolen lämnar in frågan/frågorna om tolkningen eller giltigheten av en unionsbestämmelse, vanligen i form av ett rättsligt beslut i enlighet med nationella processrättsliga regler. Kansliet tillkännager begäran till parterna i de nationella förfarandena liksom till medlemsstaterna och EU-institutionerna. De har två månader på sig att inkomma med skriftliga kommentarer till domstolen.

C. Behörighet i andra instans

Domstolen är behörig att pröva överklaganden av tribunalens avgöranden och beslut, men överklagandena får endast gälla rättsfrågor. Överklagandena har ingen uppskjutande verkan.

Om överklagandet anses tillåtligt och välgrundat upphäver domstolen tribunalens beslut och beslutar själv i målet. I annat fall måste domstolen återförvisa målet till tribunalen, som är skyldig att följa beslutet.

RESULTAT

Domstolen har visat sig vara en mycket viktig faktor i den europeiska integrationen. Vissa skulle till och med säga att domstolen i detta fall har varit en pådrivande kraft.

A. Allmänt

Domstolen har i sin dom av den 5 februari 1963 i målet NV Algemene Transport- en Expeditie Onderneming van Gend & Loos mot Nederländska skatteförvaltningen fastställt principen om att gemenskapsrätten är direkt tillämplig vid medlemsstaternas domstolar. På samma sätt har domstolens dom av den 15 juli 1964 i målet Flaminio Costa mot E.N.E.L. varit av grundläggande betydelse för att gemenskapsrätten ska uppfattas som en oberoende rättsordning med företräde framför nationella rättsliga bestämmelser. Exempel på andra viktiga domar gäller skyddet av mänskliga rättigheter, t.ex. domen av den 14 maj 1974 i målet Nold mot kommissionen, i vilken domstolen slog fast att de grundläggande mänskliga rättigheterna utgör en integrerad del av de allmänna rättsprinciper som domstolen upprätthåller respekten för (se faktablad [4.1.1](#)).

B. Särskilda frågor

- Fri rörlighet för varor: dom av den 20 februari 1979 i målet Cassis de Dijon, där domstolen slog fast att alla varor som framställs och saluförs enligt lagen i en medlemsstat i princip ska vara tillåtna att saluföra i alla andra medlemsstater.
- Fri rörlighet för personer: I Bosman-domen från 1995 fastslogs att professionellt idrottsutövande är en ekonomisk verksamhet som inte får hindras av att fotbollsförbund reglerar spelarövergångar eller begränsar antalet spelare från andra medlemsstater.

- Gemenskapens utrikespolitiska befogenheter: AETR-domen av den 31 mars 1971 i målet kommissionen mot rådet, där gemenskapen ges rätt att ingå internationella avtal på områden där gemenskapsbestämmelser tillämpas.
- År 1991 utvecklade domstolen i målet Francovich m.fl. grundtanken om en medlemsstats ansvar gentemot enskilda för skada som åsamkas dem genom en överträdelse av den medlemsstaten på grund av uteblivet eller försenat införlivande i nationell lagstiftning av direktiv.
- Olika domar i fråga om socialt ansvar (Defrenne-målet 1976 om lika lön för kvinnor och män) och hälsa och säkerhet för arbetstagare (BECTU-målet 2001).

En av de viktigaste insatser som domstolen har gjort är att den har fastställt principen att fördragen inte ska tolkas strängt, utan mot bakgrund av integrationen och de målsättningar som har slagits fast i själva fördragen. Denna princip har gjort det möjligt att lagstifta på vissa områden som inte omfattas av några särskilda bestämmelser i fördragen, t.ex. bekämpning av föroreningar: I en dom av den 13 september 2005 i målet kommissionen mot rådet tillät domstolen EU att utfärda straffrättsliga bestämmelser om dessa förefaller "nödvändiga" för att uppnå miljöskydds målet.

Europeiska unionens rättsliga nätverk inrättades på initiativ av domstolens ordförande och ordförandena för de 28 medlemsstaternas författningsdomstolar och högsta domstolar med anledning av 60-årsdagen av undertecknandet av Romfördragen 2017.

Nätverket är utformat för att främja utbyte av information om rättspraxis mellan de deltagande nationella domstolarna och Europeiska unionens domstol. På en webbplats med begränsad åtkomst offentliggör de deltagande nationella domstolarna och EU-domstolen information om sin rättspraxis i fråga om EU-rätten, om frågor som de nationella domstolarna har hänskjutit till EU-domstolen för förhandsavgörande och om meddelanden och studier.

Nätverkets första bedrift var inrättandet av en samarbetsplattform (plattformen JNEU) som finns på alla EU-språk och som för samman det arbete som utförs av domarna vid Europeiska unionens domstol och de nationella domarna i deras rättsliga verksamhet. Domare har tillgång till ett verktyg som gör det möjligt för dem att göra sin rättspraxis, forskning och analys tillgänglig för sina motparter, i syfte att dela kunskap och förbättra effektiviteten.

Plattformen JNEU har för närvarande fler än 2 000 användare i medlemsstaternas författningsdomstolar och högsta domstolar.

TRIBUNALEN

(se faktablad [1.3.9](#))

A. Tribunalens behörighet (artikel 256 i EUF-fördraget)

Europeiska unionens domstol består av två domstolar: själva [domstolen](#) och [tribunalen](#). Medan domstolen har exklusiv behörighet över ärenden mellan institutionerna och ärenden som inlett av en medlemsstat mot Europaparlamentet och/eller rådet, har tribunalen behörighet att i första instans pröva alla övriga ärenden av dessa slag,

särskilt när det gäller ärenden som inletts av enskilda och ärenden som inletts av en medlemsstat mot kommissionen.

Enligt EUF-fördraget är tribunalen behörig att i första instans pröva sådana ärenden som avses i artiklarna 263, 265, 268, 270 och 272 i EUF-fördraget, särskilt inom de nedan nämnda områdena, förutom om talan har väckts av medlemsstaterna, EU:s institutioner eller Europeiska centralbanken då domstolen har exklusiv behörighet (artikel 51 i EU-domstolens stadga):

- Talan som väcks av fysiska eller juridiska personer mot akter antagna av unionens institutioner, organ eller byråer eller angående institutionernas underlåtelse att vidta åtgärder (artiklarna 263 och 265 i EUF-fördraget).
- Talan som väcks av medlemsstaterna mot kommissionen.
- Talan som avser ersättning för skada som orsakats av unionens institutioner, organ eller byråer eller deras personal (artikel 268 i EUF-fördraget).
- Tvister om avtal som har ingåtts av unionen eller för dess räkning och som uttryckligen gör tribunalen behörig (artikel 272 i EUF-fördraget).
- Talan om immateriell egendom som väcks mot Europeiska unionens immaterialrättsmyndighet och mot Gemenskapens växtsortsmyndighet.
- Tvister mellan unionen och dess anställda, inbegripet tvister mellan, å ena sidan, institutioner och organ eller byråer och, å andra sidan, deras personal.
- Talan som väcks mot Europeiska kemikaliemyndighetens beslut.

Stadgan kan utöka tribunalens behörighet till att omfatta andra områden.

Tribunalens avgöranden i första instans kan generellt överklagas till domstolen, men bara om överklagan gäller rättsfrågor.

B. Förhandsavgöranden

Tribunalen är behörig att meddela förhandsavgöranden (artikel 267 i EUF-fördraget) på de områden som fastställs i stadgan (artikel 256.3 i EUF-fördraget), men eftersom det inte har införts några bestämmelser om detta i stadgan, är det för närvarande endast domstolen som är behörig att meddela förhandsavgöranden.

C. Ansvar för överklaganden

Tribunalens avgöranden kan inom två månader överklagas till domstolen, men överklagandena får endast gälla rättsfrågor.

EUROPEISKA UNIONENS PERSONALDOMSTOL

Den 1 september 2016 överfördes tvister mellan unionen och dess anställda till tribunalen (se faktablad [1.3.9.](#)), vilket innebar att Europeiska unionens personaldomstol – inrättad 2004 – upplöstes. Genom Europaparlamentets och rådets förordning (EU, Euratom) 2016/1192 av den 6 juli 2016 om överföring till Europeiska unionens tribunal av behörigheten att i första instans avgöra tvister mellan Europeiska unionen och dess anställda, upphävdes därför rådets beslut om upprättande av Europeiska unionens personaldomstol (2004/752/EG, Euratom). De mål som var anhängiga

vid personaldomstolen den 31 augusti 2016 överfördes den 1 september 2016 till tribunalen, som fortsatte att handlägga dessa mål i det skick de förelåg vid denna tidpunkt. De beslut under rättegången som den tidigare personaldomstolen fattat med avseende på dessa mål ska fortsätta att gälla. Om ett mål överförs till tribunalen efter det att den muntliga förhandlingen har ägt rum, ska det muntliga förfarandet återupptas.

Övergångsbestämmelser har införts för överklaganden som var anhängiga när behörigheten överfördes den 1 september 2016 eller som getts in efter denna tidpunkt mot avgöranden från personaldomstolen. Tribunalen ska fortsatt vara behörig att pröva och avgöra sådana överklaganden. Artiklarna 9–12 i bilaga I till domstolens stadga ska därför fortsätta att gälla för dessa överklaganden.

EUROPAPARLAMENTETS ROLL

Enligt artikel 257 i EUF-fördraget får Europaparlamentet och rådet i enlighet med det ordinarie lagstiftningsförfarandet inrätta specialdomstolar som är knutna till tribunalen och som har till uppgift att i första instans pröva och avgöra vissa grupper av ärenden på särskilda områden. Parlamentet och rådet ska besluta genom förordningar, antingen på förslag av kommissionen och efter att ha hört domstolen eller på begäran av domstolen och efter att ha hört kommissionen.

Enligt artikel 281 i EUF-fördraget ska stadgan för Europeiska unionens domstol fastställas i ett särskilt protokoll, och Europaparlamentet och rådet får i enlighet med det ordinarie lagstiftningsförfarandet ändra bestämmelserna i denna stadga.^[1]

Parlamentet är en av de institutioner som enligt artikel 263 i EUF-fördraget har rätt att (i egenskap av part) väcka talan vid domstolen.

Udo Bux
05/2019

[1]Europaparlamentets och rådets förordning (EU, Euratom) nr 741/2012 av den 11 augusti 2012, förordning (EU, Euratom) 2015/2422 av den 16 december 2015 och förordning (EU, Euratom) 2016/1192 av den 6 juli 2016.

